Besøkssenter
villaks

Felles innspill fra Besøkssenter villaks Tana, Støren, Lærdal og Laudal

Villaksen er et nasjonalt ansvar

Den atlantiske villaksen er en sentral del av Norges naturarv. Om lag en tredel av verdens bestand av atlantisk laks har sitt opphav i norske elver, noe som gir Norge et særlig internasjonalt ansvar for å sikre artens framtid. Samtidig har innsiget av villaks til norske elver blitt kraftig redusert de siste tiårene, og mange bestander er i en kritisk situasjon.

Villaksen er mer enn en art, den er også en viktig indikator på tilstanden i naturen. Den knytter sammen elv, fjord og hav, og er avhengig av velfungerende økosystemer gjennom hele livssyklusen. Når villaksen sliter, er det et tegn på at også naturgrunnlaget den er avhengig av er under press.

I tillegg representerer villaksen store kulturelle, sosiale og økonomiske verdier. Langs elvene har fiske, kunnskap, språk, tradisjoner og lokal identitet blitt formet gjennom generasjoner. Når laksebestandene svekkes, påvirkes også lokalsamfunnene som er bygget opp omkring dem.

Kunnskap og engasjement er avgjørende

Forvaltningen av villaksen må bygge på et solid kunnskapsgrunnlag, men også på forståelse og oppslutning i befolkningen. Skal nødvendige tiltak lykkes over tid, må flere forstå villaksens betydning og hvilke utfordringer den står overfor.

De fire autoriserte Besøkssenter villaks i Tana, Støren, Lærdal og Laudal er etablert nettopp for å formidle kunnskap, skape engasjement og bidra til økt forståelse for villaks og naturforvaltning. Gjennom naturveiledning, undervisning, utstillinger og møteplasser når sentrene barn, unge, lokalbefolkning, tilreisende, fiskere, beslutningstakere og andre samfunnsaktører.

Vi mener at villakssentrene representerer et viktig og underutnyttet virkemiddel i arbeidet med å styrke villaksens framtid.

Våre innspill til stortingsmeldingen

1. **Gi villakssentrene et tydeligere nasjonalt oppdrag**
   Vi anbefaler at villakssentrene gis en tydelig rolle i den nasjonale innsatsen for villaks. Sentrene bør brukes mer systematisk til formidling, naturveiledning og kunnskapsbygging om villaks, elveøkologi og bærekraftig naturforvaltning.

Gjennom et sterkere mandat kan sentrene bidra til at kunnskap om villaks når bredere ut i befolkningen og skaper større forståelse for nødvendige forvaltningstiltak.

2. **Styrk undervisningsoppdraget og naturveiledningen**

   Barn og unge er framtidens forvaltere av naturen. Vi anbefaler at villakssentrene får et tydeligere undervisningsoppdrag rettet mot barnehager, skoler og utdanningsinstitusjoner.

   Praktiske naturopplevelser og møte med levende elver gir læring som ikke kan erstattes gjennom tradisjonell undervisning alene. Kunnskap om villaksen gir samtidig innsikt i sammenhengen mellom naturmangfold, bærekraftig ressursforvaltning og samfunnsutvikling.

3. **Bruk villakssentrene som møteplasser mellom forskning, forvaltning og lokalsamfunn**

   God forvaltning krever tillit, dialog og kunnskapsutveksling. Villakssentrene kan fungere som naturlige møteplasser der forskere, forvaltning, rettighetshavere, fiskere, tradisjonsbærere, frivillige organisasjoner og lokalbefolkning møtes.

   Dette er særlig viktig i en tid hvor forvaltningen står overfor krevende avveininger. Vitenskapelig kunnskap, lokal erfaring og tradisjonell kunnskap må ses i sammenheng dersom beslutningene skal være godt forankret og ha legitimitet.

4. **Sikre langsiktig og forutsigbar finansiering**

   For å oppfylle samfunnsoppdraget sitt trenger villakssentrene stabile rammevilkår. Dagens finansiering gir begrensede muligheter til langsiktig planlegging og utvikling.

   Vi anbefaler at stortingsmeldingen legger til rette for mer forutsigbare og flerårige finansieringsordninger for autoriserte villakssentre. Dette vil styrke sentrenes evne til å levere høy kvalitet innen formidling, undervisning og kunnskapsutvikling.

5. **Etablering av et nasjonal villaksfond**

   Det bør opprettes et nasjonalt villaksfond finansiert av aktører som påvirker villaksen negativt. Fondet må sikre langsiktig finansiering av tiltak som styrker villaksbestandene og følge prinsippet om at forurenser eller påvirker betaler.

   Etableringen av et nasjonalt villreinfond har skapt en viktig presedens. Dette viser at et nasjonalt villaksfond er fullt mulig å etablere dersom det foreligger tilstrekkelig politisk vilje.

Besøkssenter
villaks

6. **Styrk lokale fagmiljøer og arbeidsplasser**
   Villaksen finnes i distriktene, og kunnskapen om villaks bør også være til stede der. Vi anbefaler at staten legger til rette for sterkere fagmiljøer knyttet til forskning, overvåkning, naturveiledning og forvaltning i lakseregionene.
   Villakssentrene kan fungere som regionale kunnskapsknutepunkt og bidra til å skape attraktive arbeidsplasser, styrke samarbeid mellom institusjoner og gjøre det lettere å rekruttere og beholde kompetanse i distriktene.

Sammendrag

Villaksen står overfor betydelige utfordringer, men den representerer samtidig en unik mulighet til å samle naturforvaltning, kunnskapsutvikling og samfunnsengasjement om et felles mål.

Vi oppfordrer derfor regjeringen til å bruke de autoriserte villakssentrene som et strategisk virkemiddel i den framtidige villaksforvaltningen. Med tydelige oppgaver, langsiktige rammer og en sterkere rolle i kunnskapsformidling og samfunnsdialog kan sentrene bidra til å sikre både levende laksebestander og levende elvesamfunn for kommende generasjoner.

De daglige lederne ved de autoriserte besøkssentrene for villaks i Norge,

Besøkssenter villaks	Besøkssenter villaks	Besøkssenter villaks	Besøkssenter villaks
Tana	Støren	Lærdal	Laudal

Dette dokumentet er et sammendrag av innspill og uttalelser fra de fire sentre. Tekstgrunnlaget er sammenfattet ved bruk av Microsoft Copilot og deretter kvalitetssikret av samtlige ledere.